

N:o 76.

Ank. till Riksd. kansli den 5 maj 1896, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner angående ändrade bestämmelser rörande afgäld från jordafsöndringar.

Från Andra Kammaren har utskottet till behandling fått mottaga fyra särskilda motioner, åsyftande ändring i gällande bestämmelser angående afgäld från jordafsöndringar.

Ifrågavarande motioner hafva inom nämnda kammare afgifvits: n:o 109 af herr *Åkerlund*, n:o 124 af herr *J. Andersson* i Öhrstorp, n:o 129 af herrar *O. Nylander*, *C. Persson*, *L. J. Jansson*, *S. Nordström* och *P. Svensson* samt n:o 178 af herrar *G. Sälling* och *J. Bromée*, i syftet af hvilken sistnämnda motion fyra af Andra Kammarens ledamöter instämt.

Uti förstnämnda motion hemställer herr *Åkerlund*, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag ej mindre till sådan ändring utaf § 4 mom. 1 i kongl. förordningen om hemmansklyfning och jordafsöndring af den 6 augusti 1881, att afgäld å afsöndrad lägenhet ej må åsättas till högre belopp, än att afgälden motsvarar hvad af hela hemmanets eller lägenhetens, hvarifrån afsöndringen skett, räntor och öfriga allmänna utskylder, vid jemförelse af egornas storlek och beskaffenhet, å den afsöndrade lägenheten belöper, än äfven till bestämmelser, som berättiga innehafvare af afsöndrad lägenhet att åtnjuta lindring uti från sådan lägenhet utgående afgäld i den mån de ordinarie utskylderna å stamhemmanet eller den lägenhet, hvarifrån afsöndringen skett, minskas.

Herr *J. Andersson* föreslår uti sin ofvannämnde motion, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda och för Riksdagen framlägga förslag till sådan förändrad lagstiftning, att egare af med full eganderätt afsöndrad jord icke må varda betungade med högre årlig afgäld till stamhemmanet än i förhållande till detsamma åliggande utskylder.

Äfven de båda öfriga motionerna åsyfta liknande ändringar i lagstiftningen. Sålunda hemställes i motionen n:o 129,

att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda och för Riksdagen framlägga förslag derom, huru och på hvilka vilkor egare till afsöndrad jord må befrias från erläggande af den afgäld till stamhemmanet, som beräknats utgöra eller anses motsvara andel i grundskatter och indelningsverk samt öfriga allmänna utskylder och besvär, hvilka dels upphört, dels afskrifvits eller enligt redan fattade beslut komma att afskifvas, dels ock numera utgå efter fastighetens taxeringsvärde.

Och herrar *Sälling* och *Bromée* föreslå uti sin omförmälda motion, n:o 178,

att Riksdagen genom skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhåller om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till lagstadgande derom, att egare af afsöndrad jordlägenhet eller s. k. »odelstorp» må kunna efter vissa fastställda grunder vinna befrielse från den lägenheten åliggande afgäld till stamhemmanet, hvilken beräknas utgöra den på lägenheten belöpande andel i grundskatter och indelningsverk samt allmänna utskylder, hvilka dels blifvit afskrifna, dels komma att på grund af redan fattade beslut afskrifvas.

Herr *Åkerlunds* till stöd för hans förslag afgifna framställning innehåller följande:

Sedan staten vidtagit åtgärder för att åstadkomma en jemlik beskattning af landets jordegendom samt för sådant ändamål eftergifvit mycket betydande ordinarie inkomster, härflytande från grundskatter m. m., vore det ingalunda rättvist och nyttigt, att enskilde jordegare fortfarande tillåtes åsätta ganska ansenliga delar af landets jord nya betydliga grundskatter, att utgå för all framtid i form af afgälder från för alltid afsöndrade lägenheter. Dessa afgälder, som väl egentligen vore afsedda att motsvara hvad af hela stamhemmanets eller stamlägenhetens räntor och öfriga allmänna utskylder, vid jemförelse af egornas storlek och beskaffenhet, å den afsöndrade jorden belöpte, åsattes nemligen i regeln ingalunda efter denna jemförelsevis låga beräkningsgrund,

utan sattes, med anledning deraf att i ämnet gällande förordning i fråga om afgäldernas storlek endast stadgade, det desamma icke finge understiga sagda belopp, i synnerligen många, ja kanske i de flesta fall så höga, att de säkerligen afsåges skola ersätta en god del af, om icke nära nog hela den köpeskillning, som eljest kunnat vid försäljning i ett för allt betingas. Härigenom ginge icke allenast staten miste om de inkomster, densamma egde uppbära i mån af storleken utaf köpeskillningarna för försåld jord, utan, hvad värre vore, bringades många personer, hvilka arbetat och försakat under större delen af sitt lif för att kunna blifva i stånd att förvärfva en egen torfva, sedan detta lyckats samt byggnader derå uppförts, odlingar verkstälts m. m., derhän, att de finge gå ifrån alltsammans, emedan de öfverdrifna utskylderna omöjliggen kunde utgöras.

Att köpare af jordlägenheter, åtminstone dylika af arbetsklassen, mycket sällan reflekterade öfver huru stora de oftast i spanmål bestämda afgälderna å afsöndringar i verkligheten komme att blifva, torde vara så bekant och af erfarenheten bekräftadt, att derom ej behöfde ordas.

Fortvaron af enskilde jordegares rätt att för all framtid åsätta afsöndrad jord huru oskäligen utskylder de funne för godt, vore, såsom antydts, stridande emot de principer staten numera tillämpade vid beskattning af jordegendom, och dylik rätt beredde derjemte tillfällen för vinningslystne jordegare att försäkra sig om oskäligen fördelar på oftast mindre bemedlade personers bekostnad, hvartill komme, att staten möjligen i en framtid nödgades inlösa de afgälder, som blifvit afsöndrade lägenheter åsatta, utöfver hvad dem bort åligga för deras verkliga andelar af stamjorden.

De öfriga motionerna stödjade sig på sinsemellan i hufvudsak öfverensstämmande framställningar; och tillåter sig utskottet därför att återgifva allenast den ena och utförligaste, nemligen den af herrar Sälling och Bromée afgifna. Denna lyder som följer:

»Enligt 4 § mom. 1 i Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 augusti 1881 skall »å jord, som från hemman eller lägenhet afsöndras, årlig afgäld läggas i spanmål eller annan lämplig räntepersedel, och må den afgäld ej vara mindre än att den motsvarar hvad af hela hemmanets eller lägenhetens räntor och öfriga allmänna utskylder, vid jemförelse af egornas storlek och beskaffenhet, å den afsöndrade jorden belöper».

Detta stadgande, som för sin tid var fullt lämpligt och ledde till en rättvis fördelning af skattebördorna mellan egarne af afsöndrade

jordlägenheter och innehafvarne af de stamhemman, från hvilka afsöndringarna skett, har efter de betydande förändringar, som sedermera inträdt i grunderna för räntors och allmänna utskylders utgörande, upphört att vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande. Detta har också blifvit allmänt erkänt både inom och utom riksdagen. Till följd af de beslut, som fattades af 1892 års urtima Riksdag, hafva nemligen de å viss jord hvilande grundskatterna redan till icke obetydlig del blifvit afskrifna och komma att inom en ganska snar framtid helt och hållet afskrifvas, hvarjemte rust- och rotehållsbesvären samtidigt och efterhand väsentligen lindras, derigenom att ersättning lemnas för deras utgörande. Dertill kommer, att åtskilliga allmänna utskylder, såsom för tingshus- och prestgårdsbyggnad samt för allmänna vägars underhåll, numera icke fördelas efter hemmantalet, utan efter det fastigheterna åsatta taxeringsvärdet, hvarigenom en rättvisare fördelning af utskylderna ernåtts.

Alla dessa skattelindringar hafva emellertid endast kommit egarne af den i mantal satta jorden till godo. De numera öfverallt i landet talrikt förekommande innehafvarne af afsöndrade jordlägenheter eller »odelstorp», såsom de kallas i vissa trakter, särskildt i Jemtland, hafva deremot icke i någon nämnvärd mån kommit i åtnjutande af de med de berörda skatteregleringarna förenade fördelar. Det enda vi i detta hänseende kunna anteckna är att, jemlikt 10 § i lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 »innehafvare af afsöndrad jordlägenhet, för hvilken afgäld till stamhemmanet faststälts, eger att, om dervid hänsyn tagits till den på lägenheten belöpande andel af stamhemmanets väghållning, i ersättning för den skyldighet i detta afseende, som enligt denna lag skall af lägenhetens innehafvare utgöras, njuta befrielse för så stor del af afgälden, som med afseende å de förhållanden, hvilka voro för handen, då afgälden fastställdes, kan anses hafva motsvarat lägenhetens andel i väghållet». Deremot hafva egarne af afsöndrade lägenheter, genom under de senare åren vidtagna ändringar i grunderna för utskylders utgörande, fått sig betydligt ökade skatter pålagda, i ty att de förutom den lägenheten åsatta afgälden, hvilken fortfarande utgår oafkortad, äro underkastade alla de utskylder och besvär, hvilka enligt nu gällande bestämmelser utgå efter fastighet åsatt taxeringsvärde. Det kan därför med fullt fog sägas, att dessa skattdragande, hvilka för det mesta befinna sig i mycket torftiga omständigheter, fått sina utskylder i flera afseenden fördubblade.

Försök att åstadkomma rättelse i detta missförhållande hafva

visserligen icke uteblifvit; de hafva dock hittills icke ledt till något afgörande resultat. Vid 1893 års riksdag väcktes inom Andra Kammaren tvenne särskilda motioner i detta syfte. De blefvo af lagutskottet afstyrkta, och Första Kammaren afslog dem utan diskussion, hvaremot Andra Kammaren, efter föregången diskussion, biföll en vid utskottets utlåtande fogad reservation, i hvilken föreslogs aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning och framläggande för en kommande Riksdag af förslag till lag i det syfte, hvarom motionärerna hemställt. Samma motioner förnyades vid 1894 års riksdag, afstyrktes äfven då af lagutskottet och blefvo denna gång af båda kamrarna afslagna.

Såväl 1893 som 1894 års lagutskott medgaf, att, »då de förut-sättningar, hvilka på sin tid varit bestämmande för skyldigheten att för afsöndrad jord erlægga afgäld, i sammanhang med genomförandet af senare tiders skattereformer väsentligen förändrats och alltmera för-lorat sin betydelse, rättvisa och billighet torde påkalla en omgestaltning af det inbördes förhållandet emellan stamhemman och derifrån afsöndrad jord». Såsom skäl för att utskottet det oaktadt icke fann sig föranlåtet att tillstyrka de föreliggande motionerna anfördes hufvudsakligen, att då en af Kongl. Maj:t i anledning af Riksdagens skrifvelse den 14 maj 1891 tillsatt komité den 5 mars 1892 afgifvit ett af komitén utarbetadt förslag till lag angående hemmansklyfning, egostyckning och jord-afsöndring, hvari upptagits bestämmelser, hvarigenom innehafvare af för alltid afsöndrad jord skulle beredas tillfälle att, med befrielse från afgäldens erläggande, i stället för framtiden få åtaga sig direkt utgörande af sin skattskyldighet till det allmänna, och till följd deraf en kongl. propositions framläggande i ämnet vore att till nästföljande riksdag förvänta, det icke vore ändamålsenligt att Riksdagen för det dåvarande genom aflåtande af en skrifvelse, som innehölle mer eller mindre bestämda uttalanden beträffande sättet för frågans lösning, ginge den behöriga pröfningen af nyssnämnda förslag i förväg och derigenom till-äfventyrs vållade uppskof med frågans lösning.

Någon kongl. proposition i ärendet har emellertid ännu icke af-hörts. Vid sådant förhållande och då bland innehafvarne af afsöndrade jordlägenheter, åtminstone inom de orter vi representera, allmänt och, såsom oss synes, berättigadt missnöje är rådande öfver den ofördel-aktiga undantagsställning i afseende på skattskyldighet, hvari de blifvit försatta genom de under de senare åren vidtagna förändringarna i skatte-lagstiftningen, hafva vi ansett oss ega giltig anledning att ånyo bringa

deras sak under Riksdagens ompröfning, och vi våga hoppas, att Riksdagen, med behjertande af deras i allmänhet tryckta ställning, skall befinnas villig att, såvidt på den ankommer, gå deras, såsom det upprepade gånger äfven inom riksdagen blifvit erkändt, på rättvisa och billighet grundade anspråk till mötes.»

Af förevarande motioner innefattar herr Åkerlunds tvenne förslag, det ena åsyftande förbud att vid framdeles skeende jordafsöndringar åsätta afgäld till högre belopp än det som motsvarar hvad af hemmanets eller lägenhetens räntor och andra allmänna utskylder belöper å afsöndringen, det andra åsyftande liksom de trenne öfriga motionerna minskning af afgälden från redan skedda jordafsöndringar.

Hvad förstnämnda förslag angår, vill utskottet först och främst erinra, att den till innevarande Riksdag aflåtna propositionen angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring m. m., hvaröfver utskottet förut afgifvit utlåtande, i sitt förslag om jordafsöndring icke upptagit några bestämmelser om afgäld från dylika fastighetsdelar till stamhemmanet, och att det alltså, derest nämnda förslag blifver lag, icke vidare är nödigt att vid jordafsöndringar fastställa afgäld. Och utskottet antager, att den rättighet till afgälds åsättande, som fortfarande skulle förefinnas, men som hädanefter skulle få en uteslutande privaträttslig karakter, allt mera sällan skulle komma till användning. Skulle emellertid så ske, och det jemväl skulle anses öfverensstämma med gällande lag att i afsöndringen inteckna en dylik genom enskild öfverenskommelse för all framtid bestämd afgäld, hvarom dock olika meningar bland rättslärd lärare råda, torde enligt utskottets mening goda skäl förefinnas för det nu ifrågasatta förbudet.

Ett stadgande härom borde emellertid enligt utskottets åsigt icke gälla endast vid bestämmande af afgäld å jordafsöndring, utan afse ett allmänt förbud mot besvärande af hvarje slag af fastighet med sådana för all framtid gällande inteckningar, hvarigenom ett nytt slag af frälserräntor skulle kunna bildas; och enär ett förslag af så ringa omfattning, som det af motionären härutinnan väckta, alltså icke torde vara tillfyllestgörande, har utskottet ansett sig icke för närvarande böra understödja detsamma.

Hvad åter beträffar det i senare delen af herr Åkerlunds hem-

ställan och i samtliga de öfriga motionerna framställda förslag i syfte att åvägabringa nedsättning uti de en gång fastställda afgälderna från jordafsöndringar, är utskottet, i likhet med 1893 och 1894 års lagutskott, af den mening, att rättvisa och billighet påkalla en omgestaltning af det inbördes förhållandet emellan stamhemman och derifrån afsöndrad jord; och då något förslag i sådant syfte ej blifvit af Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagdt i sammanhang med ofvan omförmälda, till innevarande Riksdag aflåtna proposition, finner utskottet det vara lämpligt, att Riksdagen uti skrifvelse till Kongl. Maj:t framställer anhållan om framläggande af förslag till berörda frågas lösning, dervid utskottet vill erinra, att, på sätt i en af motionerna anförts, genom lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet med hänseende till berörda besvär samma grundsats beträffande jordafsöndringar redan blifvit godkänd, som motionärerna nu vilja hafva tillämpad äfven beträffande grundskatter samt andra utskylder och besvär.

Med stöd af det anförda hemställer alltså utskottet,

1:o att herr Åkerlunds väckta förslag om förbud mot åsättande af afgäld å afsöndrad lägenhet till högre belopp än att afgälden motsvarar hvad af räntor och öfriga allmänna utskylder från hela det hemman eller den lägenhet, hvarifrån afsöndring skett, vid jemförelse af egornas storlek och beskaffenhet å den afsöndrade lägenheten belöper, ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt

2:o att Riksdagen, med anledning af senare delen af herr Åkerlunds förslag samt öfriga i ämnet väckta motioner måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagstadgande, huru för afsöndrad lägenhet må vinnas nedsättning i fastställd, till stamhemmanet utgående afgäld för hvad som, med undantag af väghållningsbesväret, må anses motsvara hvad å lägenheten belöpt af grundskatter samt öfriga allmänna utskylder och besvär, som stamhemmanet haft att utgöra, men hvilka dels numera upphört eller enligt fattade beslut komma att

upphöra, dels tillförene utgått efter mantal, men numera utgöras efter annan grund.

Stockholm den 5 maj 1896.

På Laguskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Herr *C. F. Petersson* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
